

ผลกระทบคุณภาพการสอบบัญชีที่มีต่อผลการดำเนินงาน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ดร.ปิยะณัฐ ฤนพุดม

อาจารย์ประจำสาขาบัญชี มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดร.สุรีย โฆษกรัญญ

อาจารย์ประจำคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 5 มิถุนายน 2562

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 18 สิงหาคม 2562

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 3 กันยายน 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบระหว่างคุณภาพการสอบบัญชีที่มีต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งทำการวิจัยเชิงประจักษ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554-2558 โดยยกเว้นบริษัทที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจ กองทุน และบริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูผลการดำเนินงาน ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา รวมทั้งสิ้น 1,665 ข้อมูล และวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ ผลการวิจัยพบว่า ขนาดของบริษัทสอบบัญชี (Big 4) ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานบริษัทโดยวัดจาก ROA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีผลกระทบทางบวกต่อผลการดำเนินงานบริษัทโดยวัดจาก Tobin's q อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขมีผลกระทบทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อผลการดำเนินงานบริษัทที่วัดโดย ROA และ Tobin's q ผลงานวิจัยนี้อธิบายได้ว่าขนาดสำนักงานสอบบัญชี (Big4) ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข มีบทบาทต่อผลการดำเนินงาน ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี (Big 4) ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข มีบทบาทที่สำคัญต่อผลการดำเนินงานบริษัท

คำสำคัญ: คุณภาพการสอบบัญชี ผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม ผลการดำเนินงานบริษัท

The Impacts of Audit Quality & Firm Performance of Listed Companies in The Stock Exchange of Thailand

Dr.Piyanat Thunputtadom

Lecturer in Accounting, North Eastern University

Dr.Suree Bosakoranut

Lecturer of School of Accountancy, Sripatum University

Received: June 5, 2019

Revised: August 18, 2019

Accepted: September 3, 2019

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine the impact of Audit Quality & firm performance of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. The empirical research samples are listed companies from the Stock Exchange of Thailand during 2011-2015, excluding all the firms in financial institution sectors, fund sectors and rehabco sectors, totaling 1,665 firm – year observations. The results are analyzed by multiple regressions analysis. The research findings show that Big 4 and Audit Fees have negative impact on firm performance, measuring by ROA and have positive impact on firm performance measuring by Tobin's q. The Unqualified Opinion has positive impact on firm performance but audit tenure has insignificant impact on firm performance measuring by ROA and Tobin's q. The empirical findings shed light that Big 4, Audit Fees & Unqualified Opinion plays significant role in firm performance.

Keywords: Audit Quality, ROA, Firm Performance

บทนำ

ผลจากการเชื่อมโยงจากบริษัทเอนรอนที่ล้มละลายในอดีต ด้วยสาเหตุการร่วมมือกับบริษัทสอบบัญชีเอนเดอร์สัน ในการตกแต่งกำไรทางบัญชีเพื่อปิดเป็นข้อมูล ทำให้มีการตั้งข้อสงสัยในคุณภาพการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีตามมา สภาสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักถึงเรื่องนี้ จึงออกพระราชบัญญัติบังคับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ของสหรัฐอเมริกา เพื่อคุ้มครองนักลงทุนจากการตกแต่งบัญชีของบริษัทที่เรียกว่า “Sarbanes-Oxley Act: SOX” โดยเนื้อหาในกฎหมายฉบับนี้ได้มุ่งเน้นในการปรับปรุงคุณภาพของการสอบบัญชี หลังจากนั้นเป็นต้นมา มีนักวิจัยเป็น จำนวนมากทั่วโลกพยายามที่จะทำวิจัยเพื่อทดสอบคุณภาพการสอบบัญชี ซึ่งถือว่าเป็นกลไกการกำกับดูแลกิจการภายนอก ในการติดตาม ควบคุม ดูแล บริษัท ด้วยการตรวจสอบรายงานการเงินของผู้สอบบัญชี ดังนั้น จึงถือได้ว่าผู้สอบบัญชี มีบทบาทที่สำคัญในการรักษาประสิทธิภาพของตลาดทุนในด้านการสร้างความเชื่อมั่น เชื่อถือต่อนักลงทุน เพราะทำให้ ได้ข้อมูลเป็นประโยชน์ต่อการนำไปตัดสินใจด้วยความมั่นใจ ซึ่งจะส่งผลบริษัทในด้านต้นทุนเงินทุนโดยรวมของบริษัท ที่อาจลดลง ทำให้มูลค่าของบริษัทเพิ่มขึ้นระยะยาว อย่างไรก็ตาม สำหรับคำถามว่าการสอบบัญชีมีคุณภาพหรือไม่นั้น International Auditing & Assurance Standards Board (IAASB) ได้พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) บทบาทของทีมงาน ที่ทำงานเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพ 2) การปฏิบัติตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (ISQC1) 3) ผลลัพธ์ที่ได้จากรายงาน การเงินต้องเป็นประโยชน์กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ถือหุ้น หน่วยงานกำกับดูแล 4) การสื่อสารจรรยา ให้นำไปใช้ในการปรับปรุง และเกิดประสิทธิผล อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีที่สำคัญ คือ ความอิสระ ซึ่ง Tepalagul & Lin (2014) สรุปไว้ 4 ประเด็น คือ 1) การให้ความสำคัญกับลูกค้ามากเกินไป 2) การมี สัดส่วนบริการอื่นมากกว่างานสอบบัญชี 3) ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้ายาวเกินไป และ 4) การร่วมมือ กับลูกค้าบริษัทที่ตรวจสอบ ปัจจุบันหลักสำคัญเหล่านี้ที่มีผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีกับผลการดำเนินงานยังถูกอภิปราย อย่างแพร่หลายในบริบทของแต่ละประเทศและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น งานวิจัยของ Hassan & Farouk (2014) ประเทศไนจีเรีย และ Matoke & Omwenga (2016) ประเทศเคนยา Elewa & Haddad (2019) ประเทศอียิปต์ ตามลำดับ

สำหรับประเทศไทย สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ออกมาตรฐานวิชาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพการสอบบัญชี อย่างต่อเนื่อง ล่าสุดจะเห็นจากมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ ฉบับที่ 1 (TSQC 1) เรื่อง การควบคุมคุณภาพสำหรับ สำนักงานที่ให้บริการด้านการตรวจสอบและการสอบทานงบการเงินและงานให้ความเชื่อมั่นอื่น ตลอดจนบริการเกี่ยวเนื่อง โดยใช้ในต่างประเทศตามข้อกำหนดของสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (IFAC) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และมีการปรับปรุง เนื้อหาในปี พ.ศ. 2552 ส่วนในประเทศไทย สภาวิชาชีพบัญชีฯ เริ่มเผยแพร่ร่างมาตรฐานนี้ในปี พ.ศ. 2553 และประกาศ เป็นมาตรฐานเมื่อต้นปี พ.ศ. 2554 ทั้งนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2557 แต่จากการทบทวนวรรณกรรม สำหรับงานวิจัยด้านนี้ยังปรากฏเห็นไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับกลไกการกำกับ ติดตาม ภายในบริษัท เช่น กลไก การกำกับดูแลกิจการที่ดีที่มีต่อผลการดำเนินงานบริษัท

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยหวังว่าจะมีส่วนช่วยเติมเต็มความรู้ถึงประสิทธิภาพของผู้สอบบัญชีที่แท้จริงในบริบทประเทศไทย และนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานการควบคุมคุณภาพการสอบบัญชีในอนาคตเพื่อคุ้มครองนักลงทุน และลดความผันผวน ในการคาดคะเนผลตอบแทนของนักลงทุน ที่ต้องอาศัยข้อมูลในรายงานการเงินไปตัดสินใจ ซึ่งจะนำไปสู่ผลการดำเนินงาน ที่ดีต่อบริษัทต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อการศึกษาผลกระทบระหว่างคุณภาพการสอบบัญชี อันประกอบด้วย ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า ขนาดของบริษัทสอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี และ การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข ที่มีต่อ ผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory)

Berle & Mean (1932) อภิปรายปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการแยกอำนาจระหว่างส่วนของเจ้าของกับการควบคุม การบริหารโดยผู้บริหาร เนื่องจากมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน ทำให้ Jensen & Meckling (1976) ได้พัฒนาแนวคิดนี้ เพื่อแก้ปัญหา ซึ่งปัญหาอาจเกิดจาก 4 ประเด็น คือ 1) ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากสถานะทางด้านศีลธรรมของผู้บริหาร 2) ปัญหาความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับขนาดของบริษัท 3) ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากระยะเวลาการลงทุน และ 4) ปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดจากพฤติกรรมของการหลีกเลี่ยงความเสี่ยง ปัญหาเหล่านี้ เรียกว่า ปัญหาตัวแทน (Agency Problems) โดยคาดว่าจะได้รับการแก้ไขจากบทบาทของผู้สอบบัญชี ผู้สอบบัญชี จึงควรมีคุณภาพโดยการให้ความเชื่อมั่นแก่ผู้ถือหุ้นว่า รายงานทางการเงิน ที่ผู้บริหารจัดทำขึ้นมีความโปร่งใส แสดงข้อมูลตามมาตรฐานการรายงานทางการเงิน

คุณภาพการสอบบัญชี (Audit Quality)

คุณภาพการสอบบัญชีมีนัยวิจัยให้ความหมายไว้หลากหลาย เช่น Reyad (2013) ได้กล่าวว่า คุณภาพการสอบบัญชี เป็นความสามารถในกระบวนการการปฏิบัติงานตรวจสอบ และรายงานข้อเท็จจริงที่มีสาระสำคัญในรายงานการเงิน เพื่อ ลดการรับรู้ข้อมูลที่ไม่ว่าเท่าเทียมกันระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้น DeAngelo (1981) มองว่าเป็นความน่าจะเป็นที่ผู้สอบบัญชี จะค้นพบการแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถทางเทคนิค และความเป็นอิสระ นอกจากนี้ Chadegani (2011) ยังสรุปเหตุการณ์ที่จะสะท้อนถึงคุณภาพการสอบบัญชี โดยวัดได้ 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) การวัดคุณภาพการสอบบัญชีทางตรงและทางอ้อม เช่น ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี 2) การศึกษาความแตกต่างจาก แหล่งที่มา เช่น ความแตกต่างของสถาบันระหว่างประเทศ 3) การศึกษาโดยการอ้างอิงจากผลลัพธ์ กระบวนการ และ สิ่งที่ป้อนเข้า เช่น การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหมาะสมในการตัดสินใจของผู้สอบบัญชี 4) มุมมองด้านองค์กร เช่น สำนักงานสอบบัญชีและทีมตรวจสอบ ที่แตกต่างกัน 5) มุมมองด้านพฤติกรรม และคุณภาพผู้สอบบัญชี เช่น การใช้เทคนิคในการตรวจสอบ 6) การรับรู้คุณภาพการสอบบัญชีที่แตกต่างกัน เช่น การรับรู้ ของผู้ถือหุ้น อย่างไรก็ตามจากการทบทวนวรรณกรรมจากบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารชั้นนำที่เกี่ยวข้องกับการสอบบัญชี 9 วารสารในระหว่างปี ค.ศ. 1973–2013 ของ Tepalagul & Lin (2014) พบว่า นักวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษา 4 ด้าน คือ ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี การแสดงความ เห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข ดังจะอธิบายต่อไป

ผลการดำเนินงาน (Firm Performance)

Al-Matari, Al-Swidi & Fadzil (2014) ได้สรุปตัวชี้วัดผลการดำเนินงานออกเป็น 3 มิติ คือ 1) มิติการวัดทางบัญชี 2) มิติการวัดทางการตลาด 3) มิติด้านอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจัดเข้าอยู่ในมิติทั้ง 2 มิติ จากการสำรวจการวัดเหล่านี้ ปรากฏว่ามีมิติการวัดทางบัญชี อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์ทั้งหมด (ROA) ได้รับความนิยมนักวิจัยมากที่สุด เป็นจำนวนร้อยละ 46 ส่วนมิติการวัดทางการตลาด มูลค่าบริษัท ที่ใช้แบบวัดตามตัวแบบของ Tobin's q ได้รับความนิยมเป็นจำนวนร้อยละ 78 ดังนั้น งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงใช้ผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) และ มูลค่าบริษัท (Tobin's q) เป็นตัววัดผลการดำเนินงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ทางบัญชีการเงิน และการทางการตลาดที่ง่าย และสะดวกในการคาดการณ์การตัดสินใจลงทุนในอนาคตของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสะท้อนถึงมุมมองของนักลงทุนได้ดี โดยใช้สูตร อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) = กำไรสุทธิ / สินทรัพย์รวม และ มูลค่าบริษัท (Tobin's q) = มูลค่าตลาดของหุ้นสามัญ ณ สิ้นปี + หนี้สินทั้งหมดของบริษัท / สินทรัพย์ทั้งหมดของบริษัท

แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการสอบบัญชีและผลการดำเนินงาน และการพัฒนาสมมติฐาน

ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า

ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้ากับผลการดำเนินงาน มีการอภิปรายกันเป็น 2 กระแส กระแสแรกเห็นด้วยที่จะหมุนเวียนผู้สอบบัญชี เนื่องจากว่าระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้ายาวนาน อาจทำให้เกิดความสัมพันธ์สนมคั่นเคยจนละเอียดข้อเท็จจริงที่มีนัยสำคัญ กระแสที่ 2 มองถึงความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นของผู้สอบบัญชีรายใหม่ จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา ปรากฏว่าผลลัพธ์ส่วนใหญ่จะไม่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานบริษัท เช่น Sayyar, Rasidc & Elhabibd (2015). ได้ศึกษาการหมุนเวียนผู้สอบบัญชีที่มีต่อผลการดำเนินงานบริษัทของประเทศมาเลเซียในปี ค.ศ. 2003–2012 ผลปรากฏว่าไม่มีนัยสำคัญต่อผลการดำเนินงานบริษัท สอดคล้องกับที่ Siregar, Amarullah, Wibowo & Anggraita (2012). ที่ยืนยันว่าการหมุนเวียนผู้สอบบัญชี ไม่ได้ทำให้คุณภาพการสอบบัญชีดีขึ้น แต่ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า หน่วยงานกำกับดูแลจะมองว่าเกี่ยวข้องกับความคาดหวังในด้านความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชี โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในรายงานทางการเงินซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า

สมมติฐานที่ 1 ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้ามีผลกระทบทางบวกต่อผลการดำเนินงาน

ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี

สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) ได้รับการกล่าวถึงจากนักวิจัยว่าเป็นการสะท้อนถึงคุณภาพของการสอบบัญชีมากกว่าสำนักงานสอบบัญชี Non-Big 4 เนื่องจากมีทีมตรวจสอบที่มีคุณภาพได้รับการอบรมมาอย่างดี พร้อมทั้งบริษัทเหล่านี้จะมีทรัพยากรพร้อม และมีความระมัดระวังเรื่องชื่อเสียงของตนเองเนื่องจากต้องสร้างความน่าเชื่อถือ สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างขนาดสำนักงานที่เป็นสำนักงานขนาดใหญ่ (Big 4) ที่มีต่อผลการดำเนินงานที่สำคัญในปัจจุบัน เช่น Fooladi & Shukor (2012) ที่ศึกษาผลกระทบของคณะกรรมการบริษัท คุณภาพการสอบบัญชี และผลการดำเนินงานบริษัทในประเทศมาเลเซีย ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าบริษัทที่ตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) มีผลกระทบเชิงบวกกับมูลค่าบริษัท สอดคล้องกับงานวิจัยของ Azizkhani, Monroe & Shailer (2010) แต่ Pham (2016) ศึกษาผลกระทบของบริษัทสอบบัญชี และผลการดำเนินงานบริษัทในประเทศเวียดนาม ผลปรากฏว่า

สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) มีผลกระทบเชิงลบกับผลตอบแทนของสินทรัพย์รวม จากการทบทวนวรรณกรรม โดยรวม ขนาดของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานบริษัทที่ดีขึ้น ดังนั้นในบริบทประเทศไทย ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า

สมมติฐานที่ 2 ขนาดของสำนักงานสอบบัญชีที่เป็น Big 4 มีผลกระทบทางบวกต่อผลการดำเนินงาน

คำสรุมนิยามการสอบบัญชี

คำสรุมนิยามของผู้สอบบัญชีได้กลายเป็นปัญหาในการตรวจสอบ เนื่องจากอาจเป็นสัญญาณให้เห็นถึงคุณภาพของการให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นคำสรุมนิยามการสอบบัญชีที่สูง หรือต่ำกว่าปกติ เช่น คำสรุมนิยามการสอบบัญชีที่สูง อาจเนื่องมาจากการที่ผู้สอบบัญชีต้องเพิ่มความสามารถของตนเอง เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอย่างมีนัยสำคัญ หรือจากสาเหตุที่ทำให้ผู้สอบบัญชีต้องลดความเป็นอิสระของตนเองลง ในทางตรงข้ามสำนักงานสอบบัญชีถือว่าเป็นตัวแทนความน่าเชื่อถือของบริษัทในมุมมองของนักลงทุน ดังนั้น สำนักงานสอบบัญชีอาจนำเสนอความเป็นความอิสระและความน่าเชื่อถือออกมาในรูปของคำสรุมนิยามของผู้สอบบัญชีที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นคำถามของนักวิจัยในอดีต จนถึงปัจจุบันว่าเป็นจริงหรือไม่ จากการทบทวนวรรณกรรมสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างคำสรุมนิยามการสอบบัญชี กับผลการดำเนินงานของบริษัท จะเห็นจากงานวิจัยของ Moutinho, Cerqueira & Br&ao (2012) ศึกษาผลกระทบระหว่างคำสรุมนิยามการสอบบัญชี และผลการดำเนินงาน ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบหลักฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Stanley (2011) Martinez & Moraes. (2014) อย่างไรก็ตาม Sayyar, Rasidc & Elhabibd (2015) พบว่าไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ จะเห็นว่าโดยรวม คำสรุมนิยามการสอบบัญชีที่สูงขึ้นจะสะท้อนถึงผลการดำเนินงานที่ดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า :

สมมติฐานที่ 3 คำสรุมนิยามการสอบบัญชีมีผลกระทบทางบวกต่อผลการดำเนินงาน

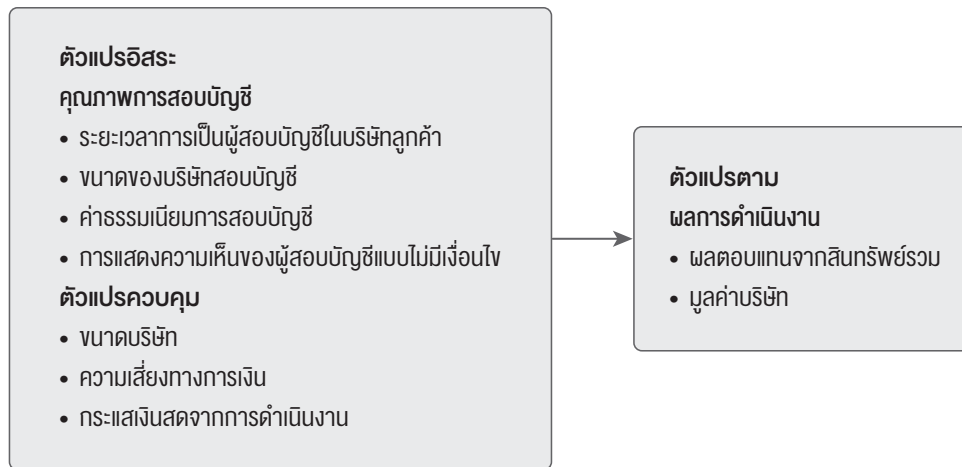
การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขกับผลการดำเนินงาน

การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีเป็นสิ่งที่คาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียต่อข้อมูลทางการบัญชีที่อยู่ในรายงานการเงิน ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นใจว่ารายงานการเงินไม่ขัดต่อข้อเท็จจริงตามมาตรฐานรายงานทางการเงิน สามารถนำไปตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้ ซึ่งจะสะท้อนไปยังตลาดทุนโดยเฉพาะการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขจะตอบสนองราคาหุ้นในตลาดในทิศทางบวกมากกว่าการแสดงความเห็นแบบอื่น ดังนั้น การศึกษานี้จึงเกี่ยวข้องกับการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ใช้รายงานการเงิน เช่น นักลงทุน เจ้าหนี้

จากการทบทวนวรรณกรรม มีการศึกษาในประเด็นนี้อย่างต่อเนื่องในบริบทประเทศที่แตกต่างกัน แต่การศึกษาการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีนั้นจะเป็นการศึกษาผลกระทบกับผลการดำเนินงานบริษัท ส่วนใหญ่จะวัดผลตอบแทนของหุ้น เช่น Moradi, Salehi, Rigi & Moeinizade (2011) ได้ศึกษาผลกระทบของการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีที่มีต่อราคาหุ้นและผลตอบแทน ในประเทศอิหร่าน ผลลัพธ์ชี้ให้เห็นว่าการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขไม่มีผลกระทบกับราคาหุ้นและผลตอบแทนอย่างมีนัยสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของ Farzinfar (2013) กลับพบว่า ประเภทของการแสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไขมีผลกระทบทางบวกต่อผลตอบแทนของหุ้น สอดคล้องกับ Ahmad & Jusoh (2014) ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่า :

สมมติฐานที่ 4 การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขมีผลกระทบทางบวกต่อผลการดำเนินงาน

จากการทบทวนวรรณกรรม ทำให้เกิดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ศึกษา คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีผลดำเนินงาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554–2558 ระยะเวลา 5 ปี ข้อมูลทั้งหมด 2,808 ข้อมูล โดยมีเงื่อนไขดังนี้ 1) เป็นบริษัทที่ไม่ถูกจัดประเภทให้อยู่ในกลุ่มบริษัทที่ให้อยู่ในกลุ่มบริษัทที่กำลังฟื้นฟูกิจการไม่เป็นบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงิน ประกันภัย และกองทุนรวม อสังหาริมทรัพย์ 2) ไม่เป็นบริษัทที่มีข้อมูลของงบการเงินไม่ครบถ้วน (Missing Data) สามารถสรุปจำนวนข้อมูลในการศึกษา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

จำนวนข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา	รวม
จำนวนข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนระหว่างปี พ.ศ. 2554–2558	2,808
หัก จำนวนข้อมูลของบริษัทในกลุ่มธนาคาร เงินทุนและหลักทรัพย์ ประกันชีวิต กองทุนอสังหาริมทรัพย์	(529)
จำนวนข้อมูลของบริษัทในประเภทอุตสาหกรรม	2,243
หัก บริษัทที่มีข้อมูลที่ไม่ตรงตามเกณฑ์และข้อมูลที่เกินปกติ*	(578)
จำนวนข้อมูลของบริษัทที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา (ค่า N)	1,665

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2558)

2. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเพื่อการศึกษาจากฐานข้อมูลการบริการระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ (SET Market Analysis & Reporting Tool: SETSMART) ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งอยู่ในรูปแบบรายงานข้อมูลประจำปี 56-1 และรายงานประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ฐานข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมทั้งเว็บไซต์เพื่อรวบรวมตัวแปรอิสระ ด้านคุณภาพการสอบบัญชี ได้แก่ ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค่า ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และมูลค่าบริษัท ตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดบริษัท ความเสี่ยงทางการเงิน และ กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้วิธีสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการอธิบายผลกระทบของโครงสร้างผู้ถือหุ้นที่มีต่อผลการดำเนินงาน โดยมีตัวแบบ ดังนี้

$$ROA = \alpha_1 + \beta_1AT + \beta_2Big4 + \beta_3AF + \beta_4UO + \beta_5Size + \beta_6LEV + \beta_7CFO + \epsilon_{it} \quad \dots(\text{Model 1})$$

$$\text{Tobin's Q} = \alpha_2 + \beta_8AT + \beta_9Big4 + \beta_{10}AF + \beta_{11}UO + \beta_{12}Size + \beta_{13}LEV + \beta_{14}CFO + \epsilon_{it} \quad \dots(\text{Model 2})$$

โดยที่

ROA = ผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม วัดจาก กำไรสุทธิหารด้วยสินทรัพย์ทั้งสิ้น

Tobin's Q = มูลค่าบริษัท วัดจากมูลค่าตลาดของหุ้นสามัญ ณ สิ้นปี + หนี้สินทั้งหมดของบริษัท / สินทรัพย์ทั้งหมดของบริษัท

AT = ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค่า วัดจาก จำนวนปีที่บริษัทสอบบัญชี ตรวจสอบบริษัทลูกค่า ติดต่อกัน

Big 4 = ขนาดของสำนักงานสอบบัญชี วัดจากตัวแปรหุ่น โดย บริษัทถูกตรวจสอบด้วยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ = 1 บริษัทถูกตรวจสอบด้วยสำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ = 0

AF = ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี วัดจากค่าล็อกการริทึมธรรมชาติ (Natural Logarithm) จำนวนเงินค่าตอบแทนที่ผู้สอบบัญชีเรียกเก็บจากลูกค้าบริษัทที่ตนเองตรวจสอบรวมทั้งหมด เพื่อปรับค่าตัวเลขอยู่ในฐานที่ใกล้เคียงที่สุด

UO = การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข วัดจากตัวแปรหุ่น โดย การแสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข (กรณีไม่เพิ่มวรรคเน้นข้อมูลและเหตุการณ์หลังวรรคความเห็น) = 1 การแสดงความเห็นแบบอื่น ๆ = 0

Size = ขนาดบริษัท วัดจากค่าล็อกการริทึมธรรมชาติ (Natural Logarithm) ของสินทรัพย์รวมบริษัท ณ วันสิ้นปี เพื่อปรับค่าตัวเลขอยู่ในฐานที่ใกล้เคียงที่สุด

LEV = ความเสี่ยงทางการเงิน วัดจากหนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวม
 CFO = กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน วัดจากกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ณ ปี ปัจจุบัน หารด้วยสินทรัพย์รวมปีก่อน

4. วิเคราะห์และอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา เป็นดังนี้

ตารางที่ 2 สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวแปร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า	2.82	1.00	5.00	3.78
ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี	0.28	-0.60	1.71	0.33
ผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม	0.05	-1.40	1.17	0.12
มูลค่าบริษัท	0.23	0.00	26.82	0.94
ขนาดของบริษัท	3.73	1.87	7.94	0.70
ความเสี่ยงทางการเงิน	0.45	0.00	7.02	0.37
กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน	0.07	-5.59	4.12	0.25

จากตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ศึกษาคุณภาพการสอบบัญชี ได้แก่ ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า และค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี พบว่า ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า วัดจากจำนวนปีที่สำนักงานสอบบัญชี ตรวจสอบบริษัทลูกค้าติดต่อกัน จากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 2.82 ปี ค่าต่ำสุดจำนวน 1 ปี และสูงสุด 5 ปี และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.78 ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชน จำกัด กำหนดให้มีการพิจารณาหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและผู้สอบทานการควบคุมคุณภาพงานทุก 5 ปี แสดงให้เห็นว่าบริษัทมหาชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด เพื่อลดอุปสรรคที่เกิดจากความคุ้นเคยให้อยู่ในระดับที่ยอมรับ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี วัดได้จากค่าลอการิทึมธรรมชาติ (Logarithm) จำนวนเงินค่าตอบแทนที่ผู้สอบบัญชีที่ปรับค่าตัวเลขอยู่ในฐานที่ใกล้เคียงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 0.28 มีค่าต่ำสุด -0.60 ค่าสูงสุด 1.71 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.33 ตัวแปรวัดผลการดำเนินงาน ได้แก่ ผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม มูลค่าบริษัท พบว่าผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม ที่คำนวณได้จากกำไรสุทธิหารด้วยสินทรัพย์รวม โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.050 ค่าต่ำสุด -1.40 สูงสุด 1.17 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.12 มูลค่าบริษัท คำนวณได้จากมูลค่าตลาดของหุ้นสามัญ ณ สิ้นปีบวกกับหนี้สินทั้งหมดของบริษัท หารด้วยสินทรัพย์ทั้งหมดของบริษัทโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.23 ค่าต่ำสุด 0.00 และสูงสุด 26.82 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.94 ตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดของบริษัท ความเสี่ยงทางการเงิน และกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน พบว่าขนาดของบริษัทโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.73 ค่าต่ำสุด 1.87 และสูงสุด 7.94 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.70 ความเสี่ยงทางการเงินโดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.45 ค่าต่ำสุด 0 และสูงสุด 7.02 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.37

แสดงให้เห็นว่า บางบริษัทมีเงินลงทุนในสินทรัพย์มาจากแหล่งเงินทุนอื่นโดยไม่ใช้การกู้ยืมเงิน นอกจากนั้น กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.07 ค่าต่ำสุด -5.59 และสูงสุด 4.12 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.25

ตารางที่ 3 สถิติพื้นฐาน ความถี่ ร้อยละ ของตัวแปร

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ
สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่	712	42.76
สำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ	953	57.24
รวม	1,665	100
การแสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข	1,600	96.10
การแสดงความเห็นแบบอื่น ๆ	65	3.90
รวม	1,665	100

จากตารางที่ 3 สรุปว่าขนาดของสำนักงานสอบบัญชีที่วัดจาก บริษัทที่ถูกตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ และ บริษัทที่ถูกตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ โดยบริษัท ไพร์ซวอเตอร์เฮาส์คูเปอร์ส เอพีแอส จำกัด บริษัท ดีลอยท์ ทูช โธมัทส โซยเยส สอบบัญชี จำกัด บริษัท สำนักงาน อีวาย จำกัด และ บริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิไชย สอบบัญชี จำกัด ที่ถูกจัดอันดับว่าเป็นบริษัทถูกตรวจสอบโดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,665 ตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการของสำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ จำนวน 953 ตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 57.24 ส่วนบริษัทที่ใช้บริการของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ จำนวน 712 ตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 42.76 ซึ่งทั้งสองมีความใกล้เคียงกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายปีแล้วพบว่าการใช้บริการของสำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนี้ ปี พ.ศ. 2554 มีจำนวน 184 กิจการ ปี พ.ศ. 2555 มีจำนวน 190 กิจการ ปี พ.ศ. 2556 มีจำนวน 191 กิจการ ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวน 192 กิจการ ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวน 196 กิจการตามลำดับ ส่วนการใช้บริการของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ มีสัดส่วนลดลงทุกปี ดังนี้ ปี พ.ศ. 2554 มีจำนวน 149 กิจการ ปี พ.ศ. 2555 มีจำนวน 143 กิจการ ปี พ.ศ. 2556 มีจำนวน 142 กิจการ ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวน 141 กิจการ ปี พ.ศ. 2558 มีจำนวน 137 กิจการ ตามลำดับ การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,665 ตัวอย่างพบว่าได้รับการแสดงความเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข ร้อยละ 96.10 และการแสดงความเห็นแบบอื่น ๆ ร้อยละ 3.90 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่บริษัทมหาชนที่ถูกตรวจสอบจัดทำงบการเงินถูกต้องตามมาตรฐานรายงานทางการเงิน และผู้สอบบัญชีสามารถปฏิบัติงานการตรวจสอบได้ตามมาตรฐานการสอบบัญชี

ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ เป็นดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีที่มีต่อผลการดำเนินงาน

Variables	ROA	Tobin's q	AT	Big4	AF	UO	Size	LEV	CFO
ROA	1								
Tobin's q	0.024	1							
AT	0.005	-0.002	1						
Big4	-0.116**	-0.130**	0.008	1					
AF	-0.010	0.366**	-0.027	-0.322**	1				
UO	0.083**	0.029	-0.003	-0.093**	-0.032	1			
Size	0.025	0.432**	-0.022	-0.313**	0.569**	-0.003	1		
LEV	0.061*	0.029	0.003	-0.082**	0.224**	-0.019	0.136**	1	
CFO	0.182**	0.046	0.041	-0.087**	0.008	0.027	0.026	-0.026	1

***. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

จากตารางที่ 4 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่พบว่าแต่ละระดับของความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก โดยสังเกตจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีค่าน้อยกว่า 0.7 แสดงให้เห็นว่าเบื้องต้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่มีปัญหา Multicollinearity Mela & Kopalle (2002)

5. ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ

ตารางที่ 5 ผลของการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุผลกระทบต่อคุณภาพการสอบบัญชีที่มีต่อผลการดำเนินงาน

Independent Variables	Expect Sign	Dependent Variables				Accept/Reject Hypothesis	
		Model 1		Model 2		Model 1	Model 2
		ROA		Tobin's q		ROA	Tobin's q
AT	+	-0.001	(0.002)	0.007	(0.013)	reject Hypothesis	reject Hypothesis
Big4	+	-0.017***	(0.007)	0.129***	(0.047)	reject Hypothesis	accept Hypothesis
AF	+	-0.028***	(0.011)	0.531***	(0.077)	reject Hypothesis	accept Hypothesis
UO	+	0.025*	(0.015)	0.205*	(0.105)	accept Hypothesis	accept Hypothesis
Size		0.004	(0.006)	0.394***	(0.039)		

ตารางที่ 5 ผลของการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุผลกระทบคุณภาพการสอบบัญชีที่มีต่อผลการดำเนินงาน (ต่อ)

Independent Variables	Expect Sign	Dependent Variables		Accept/Reject Hypothesis	
		Model 1	Model 2	Model 1	Model 2
		ROA	Tobin's q	ROA	Tobin's q
LEV		0.021*** (0.008)	-0.162*** (0.055)		
CFO		0.075*** (0.012)	0.058*** (0.082)		
Constant		0.020	-1.851		
F		8.119***	31.09		
Adjust R ²		0.075	0.255		
Maximum VIF		2.494	2.494		

*** p < 0.01, ** p < 0.05, * p < 0.10, Beta coefficients with standard errors in parenthesis

จากตารางที่ 5 แสดงผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบคุณภาพการสอบบัญชี ที่มีต่อผลการดำเนินงานบริษัทในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้าไม่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานบริษัททั้งด้านผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม และมูลค่าบริษัท จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 2 ขนาดของบริษัทสอบบัญชี (Big 4) มีผลกระทบทางลบต่อผลการดำเนินงานบริษัทด้านผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta_2 = -0.017, p < 0.01$) จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย แต่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าบริษัทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $\beta_9 = 0.047, p < 0.01$ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 3 ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีผลกระทบทางลบต่อผลการดำเนินงานบริษัทด้านผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta_3 = -0.028, p < 0.01$) จึงไม่ยอมรับสมมติฐาน แต่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าบริษัทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $\beta_{10} = 0.077, p < 0.01$ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 4 การแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขมีผลกระทบทางบวกต่อผลการดำเนินงานบริษัททั้งด้านผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมและมูลค่าบริษัท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta_4 = 0.025, p < 0.10$) และ ($\beta_{11} = 0.205, p < 0.10$) จึงยอมรับสมมติฐานงานวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรควบคุมที่ส่งผลกระทบทางบวกต่อผลการดำเนินงานบริษัทที่วัดจากผลตอบแทนจากสินทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ความเสี่ยงทางการเงิน กระแสเงินสดจากการดำเนินงาน ในขณะที่วัดจากมูลค่าบริษัทส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้ง ขนาดของบริษัท ความเสี่ยงทางการเงิน และกระแสเงินสดจากการดำเนินงาน

6. สรุปและอภิปรายผล

ด้านระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า จากกลุ่มตัวอย่าง วัดจากจำนวนปีที่สำนักงานสอบบัญชีตรวจสอบบริษัทลูกค้าติดต่อกันพบว่า โดยมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 2.82 ปี ค่าต่ำสุดจำนวน 1 ปี และสูงสุด 5 ปี ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติบริษัท มหาชน จำกัด กำหนดให้มีการพิจารณาหมุนเวียนผู้สอบบัญชีและผู้สอบทานการควบคุม

คุณภาพงานทุก 5 ปี แสดงให้เห็นว่าบริษัทมหาชนส่วนใหญ่ปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัด เพื่อลดอุปสรรคที่เกิดจากความคุ้นเคยให้อยู่ในระดับที่ยอมรับ แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jabbarpour & SalehNejad (2015) และ Borja (2015) ที่ศึกษาในประเทศอิหร่าน และฟิลิปปินส์ที่พบว่าระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทที่ยาวหรือสั้น เป็นปฏิกริยาการรับรู้ของนักลงทุน และเจ้าหน้าที่ ซึ่งจะสะท้อนถึงผลการดำเนินงานบริษัท โดยทำให้ระดับต้นทุนเงินทุนของบริษัทต่ำลง สาเหตุอาจเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของผู้สอบบัญชีที่ทำงานมานาน และคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม ทำให้สามารถที่จะแนะนำแก้ไขความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ทันเวลา ผลวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าระยะเวลาการเป็นผู้สอบบัญชีในบริษัทลูกค้า ไม่ได้มีบทบาทสำคัญต่อผลการดำเนินงานบริษัททั้งด้านผลตอบแทนจากสินทรัพย์ และมูลค่าบริษัท ซึ่งมุมมองนักลงทุนอาจแตกต่างไปจากหน่วยงานกำกับดูแลที่มองว่าเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงในด้านความอิสระของนักลงทุน โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในรายงานทางการเงิน ที่อาจส่งผลต่อการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Carey & Simnett. (2006) Sayyar, Rasidc & Elhabibd (2015) และ Siregar, Amarullah, Wibowo & Anggraita (2012) ที่ศึกษาในประเทศ ออสเตรเลีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ตามลำดับ

ด้านขนาดของสำนักงานสอบบัญชี ผลการศึกษาที่เป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าขนาดของสำนักงานสอบบัญชีมีบทบาทต่อผลการดำเนินงานในด้านมูลค่าบริษัทเพิ่มขึ้น แต่มีส่วนทำให้ผลตอบแทนด้านสินทรัพย์ลดลง กรณีที่เป็นสำนักงานขนาดใหญ่มีชื่อเสียงที่ถูกจัดอันดับว่าเป็นบริษัท Big 4 เป็นการสะท้อนถึงคุณภาพของการสอบบัญชี มากกว่าสำนักงานที่ถูกจัดลำดับว่าเป็น Non-Big 4 เนื่องจากสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านทรัพยากร และระมัดระวังเรื่องชื่อเสียงของตนเองเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,665 ตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการของสำนักงานสอบบัญชีอื่น ๆ (Non Big4) จำนวน 953 ตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 57.24 ส่วนบริษัทที่ใช้บริการของสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (Big4) จำนวน 712 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 42.76 ซึ่งทั้งสองมีความใกล้เคียงกัน ผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้สอดคล้องกับ Azizkhani, Monroe & Shailer (2010 pp. 743–766), Fooladi & Shukor (2012), Wang & Huang (2014, pp. 76–82) ที่ศึกษาในประเทศออสเตรเลีย มาเลเซีย ไต้หวัน ตามลำดับ แต่ Pham (2016, pp. 172–183) ศึกษาในประเทศเวียดนาม ผลลัพธ์ขนาดของบริษัทสอบบัญชีส่งผลทำให้ผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวมลดลง ซึ่งกล่าวว่าผลลัพธ์ที่เป็นเช่นนี้อาจมาจากการบริหารสินทรัพย์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ

ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชีมีบทบาทสำคัญในการทำให้ผลการดำเนินงานในด้านมูลค่าบริษัทเพิ่มขึ้น ในมุมมองของนักลงทุน สำนักงานสอบบัญชีถือว่าเป็นตัวแทนความน่าเชื่อถือของบริษัท ความน่าเชื่อถือเหล่านี้ออกมาในรูปของค่าธรรมเนียมของผู้สอบบัญชีที่สูงขึ้น จึงส่งผลต่อมูลค่าบริษัทที่สูงขึ้นด้วย ทั้งนี้ ค่าธรรมเนียมการสอบบัญชี (Log Audit Fee) ของกลุ่มตัวอย่าง วัดได้จากค่าล็อกการิทึมธรรมชาติ (Logarithm) จำนวนเงินค่าตอบแทนที่ผู้สอบบัญชีที่ถูกปรับค่าตัวเลขอยู่ในฐานที่ใกล้เคียงที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 0.28 มีค่าต่ำสุด -0.60 ค่าสูงสุด 1.71 ผลลัพธ์ของงานวิจัยนี้สอดคล้องกับ Moutinho, Cerqueira & Br&ão (2012), Martinez & Moraes (2014, pp. 442–450), Okolie & Izedonmi (2014, pp. 150–166) ที่ศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา บราซิล ไนจีเรีย ตามลำดับ แต่ในมุมมองของบริษัท ผลการดำเนินงานด้านผลตอบแทนด้านสินทรัพย์ลดลง สะท้อนให้เห็นว่าบริษัทที่มีผลการดำเนินงานที่ไม่ดีต้องการให้มีคุณภาพการสอบบัญชีให้ดีขึ้นโดยการจ่ายค่าธรรมเนียมที่สูงขึ้น เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้นักลงทุน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sayyar, Rasidc & Elhabibd (2015, pp. 1–19) ศึกษาในประเทศมาเลเซีย

ด้านการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไข ผลลัพธ์ที่เป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าการแสดงความเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขมีบทบาททำให้ผลตอบแทนจากสินทรัพย์และมูลค่าบริษัทเพิ่มขึ้น ซึ่งถือว่าการแสดงความเห็น

ของผู้สอบบัญชีเป็นสิ่งที่คาดหวัง ต่อข้อมูลทางการบัญชีที่อยู่ในรายงานการเงินของผู้มีส่วนได้เสีย ในด้านความมั่นใจว่า รายงานการเงินถูกต้องตามควรตามมาตรฐานการบัญชี สามารถนำไปตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจได้ ซึ่งจะสะท้อนไปยังตลาดทุน โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นของผู้สอบบัญชีแบบไม่มีเงื่อนไขจะตอบสนองราคาหุ้นในตลาดในทิศทางบวกมากกว่าการ แสดงความคิดเห็นแบบอื่น ดังนั้น การศึกษานี้จึงเกี่ยวข้องกับคุณภาพของการสอบบัญชีที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับ ผู้ใช้รายงานการเงิน เช่น นักลงทุน เจ้าหนี้ ทั้งนี้ การแสดงความคิดเห็นของผู้สอบบัญชี (Audit Opinion) จากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด 1,665 ตัวอย่างพบว่าได้รับการแสดงความคิดเห็นแบบไม่มีเงื่อนไข (Unqualified Opinion) ร้อยละ 96.10 และ การแสดงความคิดเห็นแบบอื่น ๆ (Modified Audit Opinion) ร้อยละ 3.90 แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่บริษัทมหาชน ที่ถูกตรวจสอบจัดทำงบการเงินถูกต้องตามมาตรฐานรายงานทางการเงินทุกอย่างและผู้สอบบัญชีสามารถปฏิบัติงานการ ตรวจสอบได้ตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไป ผลลัพธ์ของวิจัยนี้ สอดคล้อง กับ Farzinfar (2013). Ardiana (2014), Ahmad & Jusoh (2014) ที่ศึกษาในประเทศอิหร่าน อินโดนีเซีย และสเปน ตามลำดับ

ในส่วนของข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต ผู้วิจัยอาจทดสอบโดยการขยายขอบเขตการศึกษาไปยังประเทศอื่น ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประเทศไทย หรือทำการศึกษาเปรียบเทียบ เช่น ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย หรืออื่น ๆ เพื่อให้หลักฐานมากขึ้น นำไปสู่การตัดสินใจการลงทุนของนักลงทุนในภูมิภาคอาเซียน และใช้สถิติขั้นสูงอื่น เพื่อทดสอบ ความสัมพันธ์เพื่อให้มั่นใจในผลการทดสอบมากขึ้น

REFERENCES

- Ahmad, A. C., & Jusoh, M. A. (2014). Institutional ownership & market-based performance indicators: Utilizing generalized least square estimation technique. *International Conference on Accounting Studies*, 164(2014), 477–485.
- Al-Matari , E. M., Al-Swidi , A. K., & Fadzil , F. H. (2014). The Measurements of Firm Performance's Dimensions. *Asian Journal of Financial & Accounting*, 6(1), 24–49.
- Azizkhani, M., Monroe, G. S., & Shailer, G. (2010). The Value of Big 4 Audits in Australia. *Accounting & Finance*, 50(4), 743–766.
- Berle, A., & Means, G. (1932). *The Modern Corporation & Private Property*. New York: Macmillan.
- Borja, D. V. (2015). Effect of Auditor Choice & Tenure on the Cost of Equity Capital of Selected Listed Firms in the Philippines. *Philippine Management Review*, 22, 1–20.
- Elewa, M.M., & Haddad, R.El. (2019). The Effect of Audit Quality on Firm Performance: A Panel Data Approach. *International Journal of Accounting & Financial Reporting*, 9(1), 229–244.
- Farzinfar, A. (2013). Investigating the Relationship between Auditor's Opinion & Stock Return in the Companies Listed at Tehran Stock Exchange Market. *Management Science Letters*, 3(1), 81–90.
- Fooladi, M., Shukor, Z. A., Saleh, N. M., & Jaffar, R. (2014). The Effect of Corporate Governance & Divergence between Cash flow & Control Rights on Firm Performance: Evidence from Malaysia. *International Journal of Disclosure & Governance*, 11(4), 326–340.

- Hassan ,S.U., & Farouk ,M.A. (2014). Audit Quality & Financial Performance of Quoted Cement Firms in Nigeria. *European Journal of Business & Management*, 6(28), 73–82.
- Jabbarpour, H. R., & SalehNejad, S. H. (2015). The Impact of Auditor firm Tenure on Cost of Capital in Tehran Stock Exchange. *International Research Journal of Applied & Basic Sciences*, 9(4), 626–631.
- Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs & Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3, 305–360.
- Martinez, A. L., & Moraes, A. J. (2017). Relationship between auditors’ fees & earnings management. *São Paulo*, 57(2), 148–157. DOI:1590/S0034-759020170204.
- Matoke , V. N., & Omwenga, J. (2016). Audit Quality & Financial Performance of Companies Listed in Nairobi Securities Exchange. *International Journal of Scientific & Research Publications*, 6(11), 372–381.
- Mela, C. F., & Kopalle, P. K. (2002). The impact of collinearity on regression analysis: the asymmetric of negative & positive correlations. *Applied Economics*, 34, 667–677.
- Moradi, M., Salehi, M., Rigi, M., & Moeinizade, M. (2011). The Effect of Qualified Audit Report on Share Prices & Returns: Evidence of Iran. *African Journal of Business Management*, 5(8), 3354–3360.
- Moutinho, V., Cerqueira, A., & Br&ão, E. (2012). *Audit Fees & Firm Performance*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2180020>.
- Pham,T. T. K.(2016). Research on the Relationship between Corporate Governance & Firm Performance: Empirical Evidence from Companies Listed on the Stock Exchange in Vietnam. *International Journal of Management & Applied Research*, 3(4), 172–183.
- Reyad, S. M. R. (2013). The Role of Auditing Quality as a tool of Corporate Governance in Enhancing Earnings Quality: Evidence from Egypt. *International Management Review*, 9(2), 83–93.
- Sayyar, H., R. , B., Rasidc, S. A., & Elhabibd, M. A. (2015). The Impact of Audit Quality on Firm Performance: Evidence from Malaysia. *Journal of Advanced Review on Scientific Research*, 10(1), 1–19.
- Siregar, S. V., Amarullah, F., Wibowo, A., & Anggraita, V. (2012). Audit tenure, auditor rotation & audit quality. The case of Indonesia. *Asian Journal of Business & Accounting*, 5(1), 55–74.
- Stanley, Jonathan D., Is the Audit Fee Disclosure a Leading Indicator of Clients’ Business Risk? *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1750589>
- Sulong, Z., Gardner, J. C., Hussin, A. H., Sanusi, Z. M., & Jr., C. M. (2013). Managerial Ownership, Leverage & Audit Quality Impact on Firm Performance: Evidence from the Malaysianace Market. *Accounting & Taxation*, 5(1), 59–69.
- Tepalagul, N., & Lin, L. (2014). Auditor Independence & Audit Quality: A Literature Review. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 30(1), 101–121.